

1953 m. rugpjūčio 23 d. Varnių r. Reistrų k., prie Lūksto ežero (dabar – Šilalės r. sav.), MVD kariuomenės kareiviai, siekdami sunaikinti Žemaičių apygardos vadovybę, surengė pasalą. Per susišaudymą žuvo Žemaičių apygardos vadas **Vladas Montvydas-Etmonas** ir apygardos vado adjutantas **Bronislovas Alūza-Bedalis, Eimutis**.

Žuvusiųjų palaikai niekinti Varnių r. sribų būstinės kieme, vėliau, tikėtina, įmesti į šalia esantį pelkėtą tvenkinį.

Vakarų Lietuvos partizanų sritis, Atlasas: Kęstučio, Prisikėlimo ir Žemaičių apygardos, Vilnius: LGGRTC, 2010, p. 232.

„Žemaičių apygardos vadą V. Montvydą, garsėjusį sumanumu ir atsargumu, nuo 1951 m. sekė gal 30 MGB agentų. Tačiau apygardos OS (Organizacinis skyrius) narių ir partizanų rėmėjų pastangomis MGB regztos apygardos vado sulaikymo operacijos žlugdavo viena po kitos. Negana to, Žemaičių apygarda buvo vienintelė Lietuvoje, 1951–1953 m. nenukentėjusi nuo priešo legalizuotų „partizanų štabų“ veiklos. Susekti V. Montvydą padėjo buvusio partizano Juozo Naujoko plepumas. 1953 m. vasarą šis Požerės k. (Šilalės r. Laukuvos sen.) gyventojas pastebėjo, kad per Sietuvos upelį, tekantį iš Paršežerio į Lūksto ežerą, kiekvieno mėnesio pabaigoje pereina du partizanai. Apie tai J. Naujokas prasarė kaimynui, kuris, pasirodo, dirbo LTSR MVD Varnių r. skyriuje. J. Naujoką nedelsiant „apdorojus“, rugpjūčio 21 d. abipus minėto upelio buvo išdėstytos keturios pasalos, sudarytos iš aplinkinių rajonų sribų ir MVD vidaus kariuomenės kareivių. Vietovė tam idealiai tiko, – visiškai užpelkėjusius Sietuvos krantus jungė tikrai kovų su kryžiuočiais laikus menanti kūlgrinda ir keli liepteliai. Rugpjūčio 23 d. vakarą prie vieno iš tų lieptelių buvo pastebėti Vladas Montvydas ir jo adjutantas Bronius Alūza. Apšviesti raketų šviesomis partizanai neturėjo kur trauktis ir po 2 valandas trukusio mūšio žuvo (greičiausiai nusišovė pasibaigus šaudmenims). Jų palaikai buvo išniekinti Varnių r. sribų dalinio būstinės kieme, palaidojimo vieta nežinoma“¹.

1953 m. rugpjūčio 24 d. LTSR Vidaus reikalų ministerijos (MVD) 4-osios valdybos ir Varnių rajono skyriaus akte apie MVD operaciją nurodoma:

„Mes, žemiau pasirašiusieji LTSR MVD 4-osios valdybos poskyrio viršininkas majoras BLOCHAS, MVD Varnių rajono skyriaus viršininko pavaduotojas vyr[esnysis] leitenantas ROMANAS, kuopos vadas kapitonas MACHLINAS, 4-ojo būrio grupės vadas vyr[esnysis] leitenantas GERMANCEVAS ir MVD Varnių rajono skyriaus vyr[esnysis] oper[atyvinis] įgaliotinis leitenantas IVANAUSKAS, surašėme šį aktą apie tai, kad pagal rugpjūčio 23 d. suderintą planą buvo įvykdyta čekistinė-karinė operacija, kurios metu 22 val. 15 min. buvo likviduoti du ginkluoti banditai.

Atpažįstant likviduotus banditus, identifikuoti:

1. MONTVYDAS Vladas, Jono, buvęs Varnių rajono Pagirgždūčio k[ai]m[o] gyventojas.

2. ALŪZA Bronius, Vinco, g. 1933 metais, buvęs Užvenčio r. Želvių k[ai]m[o] gyventojas.

Iš nukautų partizanų paimta:

a) automatas PPS, Nr. 093; / b) vokiškas automatinis šautuvas, PPS, Nr. 10270; / c) pistoletas, „Mauzer“, Nr. 2308; / d) pistoletas, belgiškas brauningas, b[e] n[umerio]; / e) įvairūs šoviniai – 285 v[ie]n[e]t[ai]; / f) automato PPS dėtuvs – 5 v[ie]n[e]t[ai]; / g) automatinio šautuvo dėtuvs – 2 v[ie]n[e]t[ai]; / h) granatos F-1 – 2 v[ie]n[e]t[ai] ir RGD 2 v[ie]n[e]t[ai]; / j) vokiški žiūronai – 1 v[ie]n[e]t[as]; / k) kompasas – 1 v[ie]n[e]t[as]; / l) topografinis žemėlapis – 1 v[ie]n[e]t[as]; / m) banditų laikraščiai „Laisvės balsas“ – 180 v[ie]n[e]t[ų]; / n) antitarybinės brošiūros – 15 v[ie]n[e]t[ų]; / ir kiti banditų dokumentai.

Apie tai ir surašytas šis aktas [...]².

BRONISLOVAS ALŪZA-EIMUTIS, BEDALIS, PERKŪNAS, SAKALAS 1933 09 15–1953 08 23

Bronislovas Alūza gimė 1933 m. rugsėjo 15 d. Šiaulių aps. Užvenčio vls. Želvių k. Vincento Alūzos ir Onos Tugaudaitės-Alūzienės šeimoje³.

Gyveno Užvenčio r. Želvių k. Dirbo kolūkio buhalteriu. Padėjo tėvams ūkyje.

1951 m. kovo mėn. seserei Monikai Alūzaitei tapus Žemaičių apygardos partizane slapyvardžiu *Aldona, Audra*, buvo nuolat tardomas. Pažįstamam sribui pranešus, kad bus suimtas, B. Alūza tapo Žemaičių apygardos partizanu.

1951 m. gruodžio 23 d. I. e. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės vado Jono Jankausko-*Alvito* įsakymu Nr. 2 Šatrijos rinktinės kandidatas B. Alūza-*Perkūnas* pakeltas į Laisvės kovotojo partizano laipsnį⁴.

Žemaičių apygardos vadas Vladas Montvydas-Etmonas. Iki 1953 m. Iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinių

Paskutiniojo Žemaičių apygardos partizanų vado V. Montvydo-*Etmono* adjutantas Bronislovas Alūza-*Perkūnas* (pagal KGB identifikaciją). Iš Okupacijų ir laisvės kovų muziejaus rinkinių

1952 m. rugsėjo 8 d. Žemaičių apygardos Šatrijos rinktinės vado Jono Jankausko-*Alvito* įsakymu Nr. 5 šios rinktinės partizanas *Perkūnas* nuo liepos 10 d. perkeltas į Žemaičių apygardos štabą ir paskirtas apygardos vado adjutantu.

1952 m. gruodžio 24 d. Žemaičių apygardos vadas Vladas Montvydas-*Etmonas* įsakymu Nr. 8 Žemaičių apygardos vado pavaduotoją *Perkūną*, keturis partizanų talkininkus *Duoną, Pakrantę, Blėką* ir *Vadovą* apdovanojo Laisvės Kovos Kryžiaus medaliais už nuopelnus sąjūdžiui ir išterme ilgametėje kovoje dėl Lietuvos laisvės ir nepriklausomybės Kalėdų švenčių proga.

1953 m. sausio 1 d. Žemaičių apygardos vado *Etmono* įsakymu Nr. 1 apygardos vado adjutantas puskarininkis B. Alūza-*Perkūnas* kartu skiriamas eiti ir apygardos štabo Ūkio skyriaus viršininko pareigas.

Tų pačių metų vasario 8 d. jis kartu su apygardos vadu *Etmonu* parengė Žemaičių apygardos Visuomeninės dalies 1952 m. I-ojo, II-ojo ir III-ojo ketvirčio veiklos, IV-ojo ketvirčio Ūkio srities žinias Vakarų Lietuvos (Jūros) partizanų srities vadui. Tą pačią dieną buvo paruoštos ir visų 1952 m. ketvirčių operacinės ir mobilizacinės veiklos žinios, kuriose įvardijamas naujai priimtų partizanų skaičius, visos vykusios kautynės, žuvę partizanai, taip pat pateiktas suimtų bendražygių, likviduotų šnipų ir išdavikų skaičius.

1999 m. spalio 19 d. B. Alūzui pripažintas kario savanorio statusas (po mirties).

Sesuo Monika Alūzaitė dirbo Žemaičių apygardos štabe. Suimta sužeista 1952 m. gruodžio 23 d. Gydyta Telšių, Šiaulių ir Vilniaus ligoninėse. Iš pastarosios bandė pabėgti, bet 1953 m. rugpjūčio 18 d. vėl suimta. Nuteista ir išvežta į lagerį – Angarskas (Kitoilagas), Irkutsko sr. Paleista 1956 m. grįžo į Lietuvą.

Paminklinis akmuo toje vietoje buvusioje Vitkų sodyboje 1944 m. veikusiam ltn. P. Kazakevičiaus vadovaujamam Lietuvos laisvės armijos (LLA) Kaltinėnų vls. štabui, 1953 m. rugpjūčio 23 d. Varnių r. Reistrų k., netoli Lūksto ežero, prie Sietuvos upelio žuvusiems apygardos vadui V. Montvydai ir jo adjutantui B. Alūzai, taip pat po keturių dienų – rugpjūčio 27 d. – Varnių r. Putvinskių k. gyventojų Gečų sodyboje žuvusiai apygardos štabo narei, pagrindinių laikraščių redaktorei, poetei Irenai Petkutei-*Vilnelei, Neringai* atminti. Šilalės r. Kaltinėnų sen. Dirgėlių k. Atidengtas 2003 m. rugpjūčio 23 d. LPKTS Šilalės skyriaus rūpesčiu. V. Almonaičio nuotr., 2005 ir 2006 m.

Lietuvos partizanų žemaičių apygardos vado V. Montvydo-*Žemaičio* bunkeris - pas Gečų Putvinskių km. Partizanė poetė I. Petkute Neringa nusišovė šiame bunkeryje 1953.08.27 V. Montvydas ir adj. Alūza žuvo prie Lūksto 1953.08.23 Kaltinėnų LLA stabas Dirgėlių km. - pas Vitku 1944

¹ Lietuvos partizanų ŽEMAIČIŲ APYGARDA (1945–1953 m.), Vilnius: Lietuvos archyvų departamentas, Lietuvos ypatingasis archyvas, 2010, p. 30.

² Ten pat, p. 368–369.

³ Lietuvos valstybės istorijos archyvas (LVIA).

⁴ Tikėtina, kad šią dieną B. Alūza priėmė partizanų priesaiką.